

Specifické potřeby migrujících komunit týkající se organizace systémů vzdělávání a odborných školení

Rozhovory s institucemi

Výzkum o specifických potřebách migrujících komunit týkající se organizace systémů vzdělávání a odborných školení byl dokončen partnery projektu v roce 2005.

- rozhovory s migrujícími lidmi
- rozhovory s lidmi pracujícími v institucích zabývajících se migrujícími komunitami

Tato zpráva sumarizuje výsledky rozhovorů v rámci institucí

Počet dotazovaných:

15 ve Francii

4 v Litvě

2 v Rumunsku

4 ve Španělsku

V partnerských zemích projektu byli představitelé institucí pracujících s migrujícími lidmi požádáni, aby promysleli některé otázky týkající se okolností integrace těchto lidí.

Zajímali jsme se hlavně o zjištění toho, jaké jsou ty specifické potřeby, které musí být zohledněny, aby bylo možné napomoci integraci migrujících lidí na pracovní trh, jaké jsou běžné překážky a jaká opatření by měla být přijata k jejich překonání.

Charakteristika podílejících se institucí.

V příloze č.1 najdete seznam institucí, které se podílely na výzkumu.

Byly to školy, veřejné orgány, sdružení (mezi nimi i neziskové – nevládní). Mají rozdílné zkušenosti s prací s migrujícími: od zhruba dvou let až do více než padesáti. Počty migrujících lidí, kterým pomáhají, se také značně různí: počínaje individuálními konzultacemi a konče tisíci klientů. Některé z institucí nemají statistické záznamy o migrujících, neboť nerozlišují klienty podle jejich etnicity. V některých z institucí je vyšší počet klientek žen, v některých je to naopak. Instituce provádějící výzkum jsou zapojeny do celé řady aktivit:

- komunitní rozvoj Romů, který má za cíl identifikovat místní zdroje schopné podpořit a upoutat Romy k plánování a realizace aktivit, které by zdokonalily jejich kvalitu života
- informace, pracovní poradenství, odborné vedení, zprostředkování práce, finanční podpora pro odborné kursy
- univerzitní vzdělávání – kursy a semináře

- sociologický průzkum, školení, projektový management, kultura, zdraví, vzdělávání, monitorování a vyhodnocování
- integrace Romů do společnosti
- všeobecné vzdělávání
- Organizace společenské a finanční podpory pro potřebné děti. Výchova společnosti týkající se způsobu života romů (byl vydán katalog fotografií), organizace letních tříd pro romské žáky, organizace uměleckých workshopů pro romské děti a děti svěřené do pěstounské péče
- zprostředkování na trhu práce
- pomoc Romům s uspokojením jejich potřeb: vzdělávání, odborná školení a zaměstnání, mládež, ženy, zdraví, domácnost, kultura, sociální včlenění, právní pomoc... a akce zaměřené na podporu aktivních politik pro romskou komunitu, vedení a uvědomění, programy školení, informační kanceláře, mezinárodní spolupráce, publikace, podpora sociálních politik
- vzdělávání dospělých
- odborná příprava
- finanční výpomoc, management a použití, školení a sociokulturní workshopy
- vyhodnocení a monitoring studentů se specifickými potřebami
- kontrola záškoláctví ve spolupráci se školami
- odborná příprava dětí s problémy ve škole
- Kontrola těhotných žen. Dozor nad vývojem dětí do 6 let (zdraví a výchova)
- setkávání místních komunit k vytvoření kolektivní správy
- pomoc cizincům ve Francii v oblasti vzdělávání
- podpora a zdokonalování profesního včlenění: pomoc a tvorba akcí a vedení žáků, pomoc nezaměstnaným, pomoc mladým lidem s hlavními problémy, společenské a profesní znovuvčlenění osob na sociálních dávkách

Většina migrujících, kterým asistují, jsou negramotní nebo mají jen minimální vzdělávání. Pouze jedna romská organizace (Agentura pro komunitní rozvoj „Inter-Activa“) měla 5% Romů s univerzitním vzděláním.

Procento Romů mezi ostatními klienty se v těchto organizacích také liší od zhruba 5 do 100. Ne všechny mají statistické záznamy o Romech, kterým pomáhají.

Přístupy ke vzdělání a zaměstnanosti Romů

Začali jsme tuto záležitost prozkoumávat dotazováním představitelů institucí ohledně aktuálního stavu vzdělanosti Romů ve srovnání s posledními několika lety: zvýšil či snížil se poměr studentů? Jediná instituce zaznamenala, že poměr studujících klesl. Bylo to ve škole z Litvy, která má dlouhou zkušenost s prací s romskými dětmi. Škola má za to, že k tomu došlo proto, že dívky se velice brzy vdávají. Mnozí Romové migrovali do dalších zemích EU. Magistrát města Vilnius začal s reorganizací míst obydlených Romy, která je zaujala, mobilizovali komunitu (narušíc obvyklý způsob života a vzdělávání).

Pět z organizací nemělo potřebné informace a většina zaznamenala, že podíl vzdělávajících se mladých Romů stoupl. Zmiňovány byly tyto příčiny:

- Nové možnosti zajištěné interními a externími politikami povzbudily romské děti přihlásit se do většinových tříd. Například, jestliže v roce 2003 byly v Botosani zapsány na středních školách jen 3 romské děti, v roce 2005 jich bylo již 65 (na místech zajištěných Ministerstvem školství a výzkumu. Stejná situace byla zaregistrována na úrovni univerzit. Podle posledních statistik také opouští školu před dokončením méně osob (v porovnání s minulými lety).
- Přítomnost romských učitelů ve vzdělávacím systému a možnost používat ve školách romštinu (jako výukový jazyk) jsou pozitivní aspekty, které motivují romské děti aby pokračovaly ve studiích a aby uvěřily v rovné šance po dostudování
- Zapojení romských komunit do záležitosti vzdělávání dětí bylo velmi důležité
- Pro romské děti jsou organizovány předškolní přípravné třídy a centra v blízkosti míst bydliště. Uvědomění rodin stoupl.
- Rodiče dostávají sociální podporu jen v případě že jejich děti docházejí do školy
- Děti navštěvují školu v mladším věku, než je obvyklé. Romské rodiny začínají uznávat důležitost vzdělání
- Víc a víc dětí navštěvuje základní školu a respektuje školní pravidla. Sociální pracovníci s nimi dobře pracují, působení prostředníků bylo velmi efektivní.
- Kolektivní vůle (škola, vláda, veřejné orgány) a sčítání migrujících dětí
- Právo: školní docházka je povinná
- Ministerstvo školství založilo specifickou organizaci a existují školy postavené v hostitelských oblastech
- Více rodičů si přeje pro své děti vzdělání

Všeobecně – většina institucí oceňuje opatření, která byla zavedena rozličnými společenskými orgány ke zvýšení podílu romských žáků a studentů. Také zdůrazňují důležitost zapojení romských komunit do vzdělávacího procesu a roli sociálních pracovníků. Koordinované akce různých organizací, vládní podpora a podřízení zákonům jsou velmi účinné nástroje. Jeden z nejvýznamnějších faktorů pro úspěšné vzdělávání je podpora rodin.

Jaký je postoj romských rodin ke vzdělávání jejich dětí? Toto jsou odpovědi dotazovaných představitelů institucí:

- Jsou to vězni „chudinské kultury“ a jsou smířeni s tím, že to tak u Romů má být. Je to běžný postoj těch, kdo žijí v chudobě: nedostatek perspektiv po vystudování vede k neochotě k respektování školní docházky
- Vzdělávání není velká hodnota. Romové nevidí význam vzdělávání
- Učit se není prestižní záležitost. Chlapci se stávají nezávislími na svých rodinách v jejich zhruba 15 letech a přestávají poslouchat své rodiče.
- V tradičních rodinách ženský status a role zachovávají nízký podíl docházejících do školy. Dívky jsou vedeny k tomu, aby se staraly o menší děti, protože hlavním cílem jejich života je být manželkou a matkou.
- Rodiny cítí, že vzdělání je nutné. Ví že se časy změnil...ale stále nejsou dost náročné na jejich děti a rodinné uspořádání, rodinné role, obavy.
- Bojí se že školení a místa, kde se konají (tj. střední školy), si vyžádají ztrátu jejich kulturní identity
- V současnosti jsou děti hlavní příznivci vzdělávání v rámci rodin; snaží se přimět rodiče, aby si uvědomili důležitost vzdělání pro jejich nadějnou budoucnost
- Také byly zaznamenány značné rozdíly mezi městskými a venkovskými oblastmi, mezi otevřenými a izolovanými romskými komunitami a mezi chudými a rozvinutějšími oblastmi
- Chtějí, aby jejich děti studovaly, ale zároveň jsou ohledně toho docela skeptičtí. Vědí, že je mnoho překážek a vidí je jako něco „přirozeného“
- Na počátku se báli o ztrátu své kultury, ale nyní vidí užitečnost působení školy v každodenním životě, někteří se chtějí naučit číst, aby se mohli stát faráři
- Migrující lidé jsou opravdu hrdí, když jejich děti začnou číst, ale je opravdu těžké pokročit dál, protože pro ně je dostačující umět číst jen málo
- I přes nedostatek důvěry v jisté skupiny se snaží řídit vzdělávacími doporučeními na základní škole a pokračovat ve studiu i na středních školách, na nichž je ale pro ně těžké uspět

Všeobecně řečeno, učení není příliš prestižní, ale toto se v různých situacích mění. Existuje již pozitivnější postoj ke vzdělávání v městských oblastech, v modernějších romských rodinách a co se týče vzdělávání chlapců. Negativnější je postoj ke vzdělávání na venkově, v tradičních romských rodinách a vůči vzdělávání dívek.

Většina respondentů souhlasí s tím, že vzdělání je pro ně alespoň v malé míře důležité, ačkoli se stále bojí systému, který je pro ně neznámý a bojí se, že mohou ztratit svou identitu.

Co se týče postoje Romů k zaměstnanosti, názory jsou následující:

- Jsou otevřeni pracovním možnostem, protože nedostatek příjmů je v romských rodinách jedním z největších problémů
- V některých případech jsou závislí na sociální pomoci a považují tento stav za dostatečný k uspokojení jejich potřeb; tento postoj je běžný u těch, kdo žijí v rámci chudinské kultury a netýká se to jen Romů
- Postrádají pocit sebedůvěry
- Považují nutnost mít zaměstnání za nutnost, ale do jisté míry jsou skeptičtí ohledně možnosti nějakou získat. Ačkoli jsou vzdělaní a mají dobrou kvalifikaci, jsou přesvědčeni, že budou mít méně pracovních příležitostí než jiní, takže obvykle pokračují v aktivitách tradičně považovaných za „etnické“, příslušející určitým etnickým skupinám (podomní obchod, překupnictví apod.).
- Chtějí mít práci, ale ne během celého roku, aby mohli cestovat kdykoli chtějí; preferují práci bez nadřazeného, protože si nejraději dělají co chtějí a kdy chtějí
- Dívky usilují o nalezení jednodušších prací na částečný úvazek (např. provádění úklidových prací apod.)
- Ti, kdo mají určitou osobní zkušenost pokud jde o zaměstnání (nebo mají zkušenost přenesenou – přes blízkou osobu), si myslí, že může být získáno s určitým úsilím, podporou a štěstím
- Romské ženy usilují o vzdělání a získávají nové dovednosti – „ONA“ je ta, kdo v tomto století především dělá pokroky
- Mají špatný postoj vůči systematické práci, mnozí z nich nechtějí být zaměstnanci
- Chtějí „Hodně peněz za málo práce“
- Chtějí pracoviště blízko svého domova, myslí se, že mohou zvládnout kvalifikovanou práci a učit se na pracovišti

Takže, můžeme sledovat protichůdné názory na postoje Romů vůči zaměstnanosti. Některé z těchto názorů jsou založeny na pokusech podívat se hlouběji pod povrch běžných situací a některé jsou jen prostými pozorováními (například: preferují pracoviště blízko domova). Romové nejsou všichni stejní, přestože v mnoha případech je jejich obvyklé chování velmi podobné. Přemýšlejíc o jejich postoji musíme překonat svůj vlastní. Postoje společnosti vůči zaměstnávání Romů jsou velmi podobné ve všech 4 zemích a vůbec nejsou dobré:

- Společnost je neochotná zaměstnávat Romy, je dokonce diskriminující
- Převládá skeptický přístup: „negramotní, líní, zloději“
- Existuje dlouhá historie hrozných mezietnických vztahů a vzájemné nedůvěry a pohrdání. Všeobecně vzato, lidé nepovažují Romské komunity za důvěryhodné, takže jim nenabízejí práci
- Společnost je nutí k nekvalifikovaným pracem, například v uklidových podnicích. Společnost je nechce integrovat. Důkaz – je těžké najít někoho z nich, jak je školen ve firmách. Ale jak stoupá míra školní docházky, společnost si pravděpodobně začíná uvědomovat tento stav a přijímá opatření k tomu, aby to překonala.

Co je nejdůležitější pro romské občany, aby se úspěšně zařadili do každodenního života.

Podíváme-li se na odpovědi našich respondentů, můžeme říci, že je zde mnoho důležitých faktorů:

- vzdělání, odborná školení, příležitosti k zaměstnání (někteří říkají, že je tady třeba prac. míst podporovaných vládou), rodinné vztahy a podpora (protože nový způsob života změnil zvyky a pocity sounáležitosti). Selhali jsme při rozeznání (odlišení) nejdůležitějšího. Možná, že by tady mohly být národnostní rozdíly (Francouzské úřady např. mnohé často upozorňují na důležitost rodinných vztahů), ale náš dohled je nad tímto nedostačující.

Ale když dokonce jedna instituce řekne, že systematicky přístup je potřebný, bude to nepochybně pravda.

Romové na trhu práce: aktuální situace

Kolik z těchto lidí vykonávalo honorovanou práci v posledních několika letech? To není jednoduchá otázka ani odpověď, protože mnoho institucí nemá o tomto žádný přehled. Největší množství bylo ve Španělsku – 320 Romů (262 mužů a 58 žen) a ve Francii nejméně – 0.

Nejběžnější profese mezi kočovnými lidmi:

- Neodborné (pomocné) práce ve stavebním průmyslu
- Sběr ovoce v zemědělství
- Lidové dovednosti
- Sezonní práce
- Úklid veřejných ploch

Většinou pracují muži. Typická ženská práce je úklid úřadů, nemocnic. Obvykle dělají nenáročnou práci bez kvalifikace a příležitostně práce. Ale jsou zde i lidé, kteří jsou sociálními pracovníky, pracující v registraci s PC, v umělecké oblasti.

Zvláštní potřeby Romů pro odborná školení a zaměstnání.

Většina našich odpovídajících souhlasí, že zvláštní potřeby rostou z nedostatečných, základních, teoretických schopností, psaní a čtení, nízkého stupně základního vzdělání. Tyto podmínky vytvářejí překážky pro další odborná školení.

Byly zde také další důležité názory:

- učení jazyka, pochopení administrativních dokumentů
- chtějí získat práci, kde je požadavek vyšší vzdělání, proto potřebují přehled o různých druzích práce a možnostech získat nezbytnou kvalifikaci. Odborné poradenství je nutné.
- někteří mají málo praktických zkušeností, nedostatek sebevědomí, nerespektují ostatní v práci, neumí se soustředit na jednu věc, mají špatnou motivaci pracovat. Potřebovali by vylepšit nezbytné sociální dovednosti
- učí se lépe, když mají přímý kontakt s učitelem a když je vyučovací proces živý, dynamický s rychlou zpětnou vazbou
- potřebují více praktických zkušeností, protože jejich vzdělání je dost nízké, takže ho mohou jen těžko použít. Ocení kurzy, kde jim nabídneme finanční pomoc a práci ještě dřív než kurz zakončí.

Potřeby pro vzdělávání:

- slíbit jim, že budou konkurenceschopní na trhu práce
- opírat se o jejich kulturu a životní styl
- používat výukové materiály související s jejich potřebami a vzděláním

Forma vzdělávání

- krátce a přesně formulovat
- školit v základních dovednostech jako čtení, psaní, kreslení
- výuka tradičních prací

Bereme-li v úvahu současný vzdělávací systém v našich zemích, musíme uznat, že téměř všichni Romové **potřebují**: asistenci a dohled, přizpůsobení se jim v současných odborných kurzech, pracovní místa podporována vládou, sociální pomoc.

Naše spolky jsou si toho víc a víc vědomy, proto organizují nebo tvoří:

- zvláštní vládní program
- aktivity nevládních organizací
- sdružení a romské organizace zvláště. Např. ve Španělsku je podpora pozorována v dokumentu „Přístup k programu zaměstnanosti“ – ACCEDER: informace, rady, zpracování dokumentů, tuzemské a veřejné povědomí, spojení s dalšími institucemi.

6.Překážky, které brání zpřístupnit Romům cestu ke vzdělání, kvalifikaci a práci:

Z hlediska pohledu našich odpovídajících, hlavní překážkou pro vzdělání a zaměstnání je:

- chudoba
- systém vzdělávání nepřizpůsobený pro ně
- diskriminace
- jejich specifická kultura
- nedostatek motivace
- cestování
- rasismus

Specifické překážky pro:

VZDĚLÁNÍ

- nejsou připraveni do školy
- rodiče nedovolí svým dětem chodit do školy
- mají špatné školní výsledky, protože škola není pro ně přizpůsobená

KVALIFIKACI

- nedostatečný stupeň vzdělání
- nedostatek perspektivy nebo nekonkrétních očekávání
- jejich tradiční práce nepotřebují kvalifikaci
- můžou si najít práci bez kvalifikace

PRÁCI

- nedostatek kvalifikace, práce
- jejich tradiční práce nejsou potřebné na trhu práce
- nízký plat
- netouží po stálém zaměstnání

Možná řešení pro zlepšení situace Romů na trhu práce

Jedna z nejdůležitějších věcí je změna postojů na obou stranách (kočovní lidé ke vzdělání a práci, zaměstnanci ke kočovným lidem a vzdělávací instituce ke kočovným lidem). Všichni musíme bojovat proti rasismu a zlomit stereotypy. V každé zemi je potřeba podporovat důležitost vzdělávání, sjednocení oborů, stání pomoc pro podporu vzdělávání kočovných lidí.

Některé specifické návrhy od institucí:

- přizpůsobení kurzů jejich znalostem a způsobu života
- informace a poradenství pro romské občany a zaměstnance
- rozšiřování modelu úspěchu(dokonce případové studie) mezi zaměstnavateli a ostatními sociálními skupinami
- vzdělání zaměřené na zaměstnání, které by mohlo začít u ve školkách a na základních školách
- přehled oblíbených profesí pro Romy a kočovné skupiny lidí
- dát příležitost pro rizikovou skupinu soudně trestaných
- souhrnný sociální zprostředkovací program pro setkání lidí stejného zaměření
- rostoucí platy ze sociální pomoci by mohly motivovat k práci mladé Romy, kteří jsou nápomocni sociál. službám
- finanční podnět zaměstnavatelům, kteří najmou romské občany